SANTA MARIA D'ÀNEU

Plou. Cada vegada amb més intensitat.

Cada superfície afina la pluja a la seva manera: la teulada fa sorgir els greus, les tanques del prat els aguts, els vidres un repic curt i sec. A l'interior, una cotxa fumada emprèn el vol entre els grans arcs de pedra i els balcons de fusta.

La veu d'Arnau Obiols taraleja una melodia que respon l'ocell.

SANT PERE DEL BURGAL

La mateixa pluja arriba fins a Sant Pere de Burgal, que es troba a molts pocs quilòmetres. Obiols activa i revela l'acústica interior del monestir a través de xiulets, de fer sonar els objectes que hi romanen, com el dring de les candeleres, i de donar a conèixer la musicalitat del terra de còdols en fer-hi rodolar troncs de freixe, les freixeres.

Surt el sol. L'aigua acumulada s'escola entre el llosat i el cucut emprèn el cant de mitja tarda.

SANTA MARIA DE GINESTARRE

De lluny arriben uns crits que retrunyen per la muntanya de Boldís. «Obrim!» Uns gossos arrenquen a lladrar i, tot seguit, la remor compacta de centenars d'ovelles baixa pendent avall com una sola onada. Amb l'arribada de la tardor, la pastura a la muntanya arriba a la seva fi. Cada pastor ha de reconèixer i recollir les seves ovelles per retornar-les al poble.

Els ramaders es separen i s'allunyen. Seguim un d'ells, en Josep de Casa Borrut: el seu xiulet, els cops de bastó contra les pedres del camí i la seva veu, son inconfusibles. Les ovelles de raça aranesa el segueixen pel camí vell que voreja el riu de Lladorre.

El pastor busca un moment de pausa. Deixa a fora les ovelles i el gos, i entra a l'església de Santa Maria de Ginestarre, a mig camí de casa. L'interior filtra l'exterior: el brogit del ramat s'apaga i apareixen nous sons. Enlairada damunt la Vall de Cardós, l'església respira amb el vent que s'escola entre les seves esquerdes. Aquí dins, hi cap qualsevol pensament o creença.

SANT PAU I SANT PERE D'ESTERRI DE CARDÓS

Un quilòmetre més avall de Ginestarre, la missa de festa major d'Esterri de Cardós coincideix amb el final d'aquest camí de transhumància. Mossèn Joan Dies, amb pas ferm malgrat l'esquena corbada pels anys, arriba a l'altar i inicia la celebració. Demana una pregària pels qui van construir l'església de Sant Pere i Sant Pau, pels qui hi van aprendre l'ofici de pintar i pels qui l'han conservada fins avui.

El mossèn convida els fidels a cantar els *Goigs de la Mare de Déu del Roser*, patrona del poble.

«Gran delit vos presentava
vostre Fill ressuscitat.
Amb cinc roses que portava
a les Mans, Peus i Costat;
per les quals fou Llucifer,
que amb els Sants l'infern omplia,
fou robat en aquell dia,
que florí el Sant Roser.»

TRANSICIÓ. LA PROCESSÓ DELS ARMATS DE TÍRVIA

A la vall veïna, la Vall Ferrera, comença la processó dels armats, a Tírvia. És Divendres Sant. Els feligresos vesteixen armadures, i el metall ressona a cada pas. Les llances colpegen el terra amb una cadència constant. Un grup de dones, entre elles Pepita de Casa Miqueló, Maite de Casa Esteve, Carmen de Casa Toio i Contxita de Casa Pollo, canten el relat de la Passió de Crist. La melodia avança al mateix ritme que la processó, i juntes obren camí.

«El camí que jo he de fer,
ningú no el pot fer per mi.
Oh, l'he de fer jo amb tots vosaltres,
ningú no el pot fer per mi.»

«Després que el Senyor estigué clavat,
la creu han alçat amb ràbia i furor,
[…] Siau per a sempre,
Jesús alabat.»

SANTA MARIA DE TAÜLL

Les converses entre els campanars dels pobles de la Vall de Boí formen part de les llegendes pirinenques. Diuen que cada poble va voler aixecar ben amunt el seu campanar per fer-lo més alt que la resta, perquè el seu toc arribés més lluny, vall enllà, més a prop del cel. Dins de Santa Maria de Taüll, uns quants d'habitants de Taüll esperen. Marc Vilajuana creua la nau, se situa a l'absis i comença a interpretar una *verbeta* provinent del manuscrit litúrgic de Sant Romà dels Bons (Andorra), aparegut al segle XII. El cant, dedicat a la Verge Maria i al Judici Final, ressona amb les pintures d'aquests dos motius, representats a banda i banda de l'església. És una melodia breu, concebuda per quedar fixada en la memòria.

«Apud quem nunc assidue Nostre memor miserie.»

Quan acaba la *verbeta*, Vilajuana s'encamina cap a la cantonada de l'església on es troben les façanes de migdia i de ponent. Allà, improvisa una melodia melismàtica en la mateixa tonalitat que la nota fonamental de la campana, que tot just comença a repicar. El so de la veu i la campana es troben a la pica beneitera que recull l'aigua tremolosa del riu. Unes castanyoles irrompen amb un ritme sec que, de mica en mica, es confon amb el galop dels cavalls.

SANTA EULÀLIA D'ESTAON

El riu d'Estaon fa de fil conductor i acompanya el canvi de les estacions. La primavera desperta amb el cant nupcial del gall fer, l'estiu irromp amb el brunzir de les abelles, el cant del cucut i la fressa dels grills. La tardor culmina amb la brama del cérvol i l'hivern s'anuncia amb el pas de dos excursionistes francesos que travessen una congesta.

Els dos excursionistes segueixen el GR11 i el recorregut els condueix fins a les ruïnes de Santa Eulàlia d'Estaon. S'aturen a identificar el paisatge sonor que els envolta: les veus llunyanes d'uns pastors i els sons dels animals es confonen en l'eco de la muntanya. El so estrident d'una serradora entra i surt d'aquesta partitura dispersa. Els fonaments de l'església s'han convertit en un lloc de pas, però també en un punt de trobada, escenari de rituals pagans i profans.

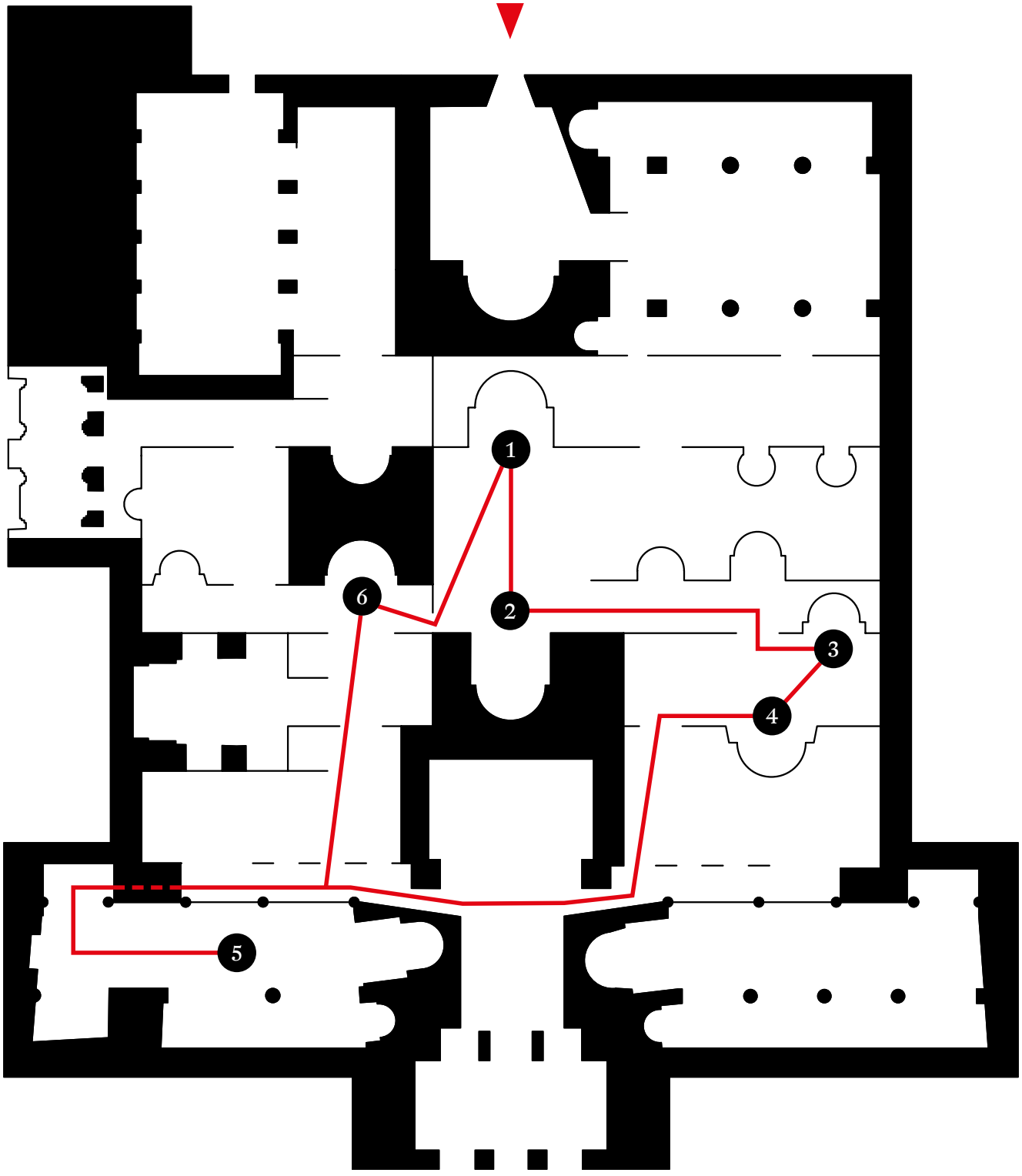
El repic del tabal interpretat per Arnau Obiols convoca la gent, que s'aplega al seu voltant amb esquelles i campanes a la mà. Una veu comença a llegir, en pallarès, el procés contra una dona acusada de bruixeria a la Vall d'Àneu el juliol de 1592:

> «Diu i confessa que, juntament amb les propdites Joana Aragó àlies Montanera i Bernadina Lessuia, se trobà en donar a beurer metsines a Pasqual, sastre, [...] que stava casat a Esterri. Les quals li donà ella mateixa de sa mà amb una tassa de vi [...]. Les dites metsines ella rea i ses companyones les compostaven de galàpets [agrella] i viladre [veratre] [...], i després ho picaven tot junt fins a que venian a ser com unes pólvores.»

La lectura s'acaba i Obiols, que ha conduït l'aplec, entra dins de Sant Pere del Burgal. Darrere seu arriben els qui l'han seguit amb esquelles a la mà. Canten plegats.

La porta de Santa Maria d'Àneu es tanca amb doble clau. A fora, les esquelles de vaques i cavalls tornen a omplir el paisatge. Ja no és possible distingir on acaba el cant i on comença la vall.

Tot queda en silenci.

1 SANTA MARIA D'ÀNEU
2 SANT PERE DEL BURGAL
3 SANTA MARIA DE GINESTARRE
4 SANT PAU I SANT PERE D'ESTERRI DE CARDÓS
5 SANTA MARIA DE TAÜLL
6 SANTA EULÀLIA D'ESTAON